

Aneta Dawidowicz

"Naród - państwo. Europa Środkowa w XIX i XX wieku. Studia ofiarowane Michałowi Pułaskiemu w pięćdziesięcilecie pracy naukowej", red. Artur Patek i Wojciech Rojek, Kraków 2006 : [recenzja]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 14, 259-261

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

interdyscyplinarności recenzowanej pracy, a także zwrócenie uwagi autorów na zjawisko coraz szerszego powiązania środków masowego przekazu ze wszystkimi przejawami ludzkiej aktywności.

Niewątpliwym atutem zbioru jest również zaangażowanie w jego tworzenie nie tylko ludzi nauki z wielu polskich ośrodków akademickich, ale również dostrzeżenie głosu praktyków w tym, jakże trudnym zadaniu opisu zagadnień związanych z mediami, jako niezwykle dynamicznie rozwijającej się sfery zarówno pod względem technologicznym, ale również formy oraz treści przekazu.

Mając na uwadze wszystkie pozytywne aspekty publikacji, należy zwrócić uwagę na dwa niewielkie uchybienia. Po pierwsze w pracy na temat mediów zabrakło zagadnienia internetu. To niezwykle intensywnie rozwijające się medium ma szeroki i stale rosnący zasięg, dostęp do niego jest również coraz łatwiejszy, przez co ma on stale rosnący wpływ na społeczeństwo, ale również, co może nawet dla omawianych zagadnień istotniejsze, na inne środki masowego przekazu, jak również na każdego typu przejawy działalności kulturalnej, naukowej, politycznej, społecznej i innych. Natomiast drugi minus odnosi się do kwestii formalnej. W pracy bowiem brakuje choćby krótkich not o autorach. Niemniej jednak publikacja zasługuje na ocenę pozytywną, gdyż zapewne odegra niebagatelną rolę podczas procesu edukacyjnego w wielu typach szkół, nie tylko wyższych, ale również średnich, gdzie edukacja medialna spełnia coraz większą rolę. Natomiast poza sterą edukacji powinna być znamieną lekturą dla medjoznawców, ale również i może przede wszystkim dla praktyków dziennikarstwa, gdyż wielokrotnie nie zdają sobie oni sprawy, iż niesieni falą pozornego postępu coraz łatwiej rezygnują z wysokich standardów swojej pracy.

Katarzyna Bartoń

Naród – państwo. Europa Środkowa w XIX i XX wieku. Studia ofiarowane Michałowi Pułaskiemu w pięćdziesięciolecie pracy naukowej, red. Artur Patek i Wojciech Rojek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, ss. 340

Pięćdziesięciolecie pracy naukowej profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Michała Pułaskiego, znakomitego badacza najnowszych dziejów Europy Środkowo-Wschodniej i Południowo-Wschodniej, stało się okazją do przygotowania przez grono jego uczniów i współpracowników, tomu studiów poświęconych szeroko rozumianej problematyce Europy Środkowo-Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Recenzowana praca koncentruje się wokół zagadnień tożsamości politycznej, społecznej i kulturowej tego obszaru w XIX i XX wieku.

Studia oścyłują wokół takich obszarów badawczych, jak: problemy narodowościowe Europy doby nowożytnej, historia stosunków międzynarodowych i dyplomacji w XIX i XX wieku, dzieje pogranicza polsko-słowackiego. W pracy zamieszczono rozważania dotyczące uwarunkowań kształtowania świadomości narodowej, problematyki mniejszości narodowych i stosunków międzypaństwowych, spraw polityczno-ustrojowych i prawnych, społecznych i gospodarczych, zaprezentowane w wymiarze zarówno europejskim, jak i polskim. Tak rozległa problematyka badawcza sprawia, że artykuły zawarte w pracy

dotyczą zarówno spraw ogólnych, jak i zagadnień szczegółowych. Wszystkie studia łączy wspólna płaszczyzna chronologiczna. W centrum zainteresowania Autorów znalazły się kwestie dotyczące XIX i XX wieku.

Książka zawiera 28 artykułów, o bardzo zróżnicowanej tematyce, zgrupowanych w pięć odrębnych części. Część I pracy, zatytułowana „W kręgu spraw narodowych” składa się z 5 artykułów poświęconych szeroko rozumianej problematyce narodowej. W części II (3 artykuły) – „Galicja i Królestwo Polskie” skoncentrowano się na niektórych aspektach politycznej i gospodarczej egzystencji Galicji i Królestwa Polskiego w latach 1867–1915. Część III, wydaje się, że najbardziej interesująca i najobszerniejsza (8 artykułów), zgodnie z podanym tytułem porusza ważne „Polskie dylematy”, wśród których na czoło wysuwają się dylematy polskiej polityki zagranicznej okresu międzywojennego. Część IV (6 artykułów) zatytułowana „Wokół Czech” omawia kwestie czeskiej polityki zagranicznej. Piąta i ostatnia część zbioru pod nazwą „Spory i wyzwania” (6 artykułów) dotyczy kontrowersyjnych i spornych kwestii z najnowszych dziejów Europy Środkowej i Wschodniej.

Recenzowany zbiór artykułów można ocenić jako pewnego rodzaju źródło inspiracji dla osób poszukujących nowych i interesujących obszarów badawczych. Pomimo że żaden z tematów nie został opracowany w sposób, jak się wydaje wyczerpujący, to niewątpliwą zaletą omawianej pracy jest to, że podejmuje ona tematy nieznane dotąd szerszym rzeszom odbiorców, porządkując i wyjaśniając kwestie skomplikowane i budzące kontrowersje.

Przykładem jest artykuł Janusza Ciska zatytułowany *Posel Stanów Zjednoczonych Hugh Simmons Gibson o Józefie Piłsudskim w okresie wojny polsko-bolszewickiej 1919–1920*. Za Autorem tego eseju można powtórzyć, że badania nad tym zagadnieniem wydają się szczególnie potrzebne, bowiem pośród międzynarodowych kontaktów Józefa Piłsudskiego najsłabiej spenetrowane naukowo pozostają jego relacje z przedstawicielami Stanów Zjednoczonych. Inny przykład może stanowić artykuł Jarosława Mokłaka pt. *Karta z dziejów nacjonalizmu gospodarczego mniejszości narodowych na przykładzie spółdzielczości ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej*, dotyczący interesującego i mało zbadanego dotąd zagadnienia nacjonalizmu gospodarczego mniejszości narodowych. Natomiast artykuł Jana Rydla pt. *Weißer Rose i polska pamięć* wpisuje się w wciąż kontrowersyjną dla polskiego odbiorcy problematykę niemieckiej opozycji antyhitlerowskiej. Powyższa prezentacja w żadnej mierze nie oznacza, że pozostałe artykuły są schematyczne i odtwórcze.

Wydaje się, że trafnie został dobrany tytuł tego tomu studiów. „Naród – państwo. Europa Środkowa w XIX i XX wieku” słusznie sugeruje czytelnikowi, że praca koncentruje się głównie wokół tych dwóch rozległych i bardzo istotnych kategorii badawczych – narodu i państwa.

Praca została oparta na obszernej, trudno dostępnej dla badaczy bazie źródłowej obejmującej różnorodne dokumenty archiwalne, enuncjacje programowe, spuściznę publicystyczną, wspomnienia, pamiętniki i listy. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt wykorzystania zbiorów znajdujących się w archiwach zagranicznych, nierzadko trudno dostępnych dla polskiego badacza. Opracowanie odwołuje się też do szerokiej i najnowszej literatury przedmiotu zarówno polskiej, jak i obcojęzycznej. Na pozytywną ocenę zasługuje stylistyczno-redakcyjny wymiar tego tomu. Książka zwraca uwagę dbałością o stronę estetyczną: ciekawa szata graficzna, a zwłaszcza starannie zaprojektowana okładka i twarda oprawa zachęcają do sięgnięcia po tę publikację. Warto zwrócić uwagę na prawidłowo i bogato skonstruowane przypisy.

Recenzowana książka nie jest wolna od wad. Ważnym mankamentem pracy jest brak wykazu źródeł i literatury. W pracy nie zamieszczono też: indeksu nazwisk, (zwłaszcza że na kartach recenzowanego zbioru artykułów pojawia się wiele kluczowych postaci polskiej i europejskiej myśli politycznej), wykazu miejscowości (tym bardziej, że uwagę czytelnika zwraca szeroki zakres terytorialny książki) i bliższych informacji o Autorach książki, o których wiadomo jedynie tyle, że stanowią grono uczniów, kontynuatorów i współpracowników prof. Michała Pułaskiego.

Pomimo powyższych uchybień, omawianą książkę warto polecić wielu kręgom odbiorców. Tym bardziej, że klarowny język publikacji ułatwia jej odbiór. Książka może być wykorzystana przez historyków i politologów oraz studentów wielu humanistycznych kierunków: przede wszystkim politologii, historii, prawa, socjologii.

Reasumując, dodać należy, że wprawdzie książka nie wyczerpuje całości tej bogatej i złożonej problematyki, lecz może stanowić pewnego rodzaju przyczynek do dalszych badań i źródło skłaniające do refleksji i przemyśleń.

Aneta Dawidowicz

Francis Fukuyama, *Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku*, przełożył J. Serwański, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2005, ss. 156.

Francis Fukuyama, amerykański politolog i filozof, profesor Uniwersytetu Johna Hopkinsa w Waszyngtonie, jest od wielu lat cenionym na świecie naukowcem, analizującym zachodzące w środowisku międzynarodowym przemiany i procesy oraz starającym się przewidzieć efekt powyższej ewolucji w przyszłości. Do jego najbardziej znanych prac należą *Koniec historii. Ostatni człowiek*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 1996; *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, PWN, Warszawa–Wrocław 1997; *Koniec człowieka. Konsekwencje rewolucji biotechnologicznej*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2004 oraz *Wielki wstrząs: natura ludzka, a odbudowa porządku społecznego*, Warszawa, Bartelsman 2000, które ukazały się w ostatniej dekadzie ubiegłego stulecia. Ideą przewodnią Fukuyamy było wówczas przekonanie, że po tragedii faszyzmu i komunizmu cały świat powinien zmierzać ku liberalnej demokracji w sferze politycznej oraz gospodarce wolnorynkowej w sferze ekonomicznej jako najlepszemu rozwiązaniu, prowadzącemu ku zaspokajaniu przez ludzi prawa do godnego życia i dobrobytu.

Recenzowana książka Francis Fukuyamy w dużym stopniu wpisuje się w dotychczasowy nurt jego rozważań naukowych. Stawiając na pierwszym miejscu twierdzenie, że każdy człowiek ma prawo do szczęśliwego życia, autor próbuje naszkicować schemat obrazujący, w jaki sposób można zrealizować to dążenie. Jego zdaniem najlepszym środkiem, prowadzącym do tego celu, jest stworzenie silnych struktur państwowych. Teza powyższa jest zaskakująca, zwłaszcza w odniesieniu do popularnego, i traktowanego w pewnym sensie jako dogmat, założenia o potrzebie likwidacji państw narodowych i przekazaniu uprawnień